

Länsstyrelsen
Örebro län

Sture Marklund
Direkt: 019-193566
sture.marklund@t.lst.se
Fax: 019-193028

BESLUT
2001-04-20

Dnr: 231-02342-2000

Enl sändlista

Länsstyrelsens i Örebro län beslut och föreskrifter angående bildande av naturreservatet Håvesta ekhage i Lekebergs kommun

BESLUT

Det område som utgörs av del av fastigheten Håvesta 2:3 i Hackvad socken i Lekebergs kommun och som framgår av bifogade utdrag ur fastighetskartan, skall av skäl som närmare anges i detta beslut, särskilt skyddas på grund av dess betydelse för kännedomen om landets natur. Länsstyrelsen förklarar därför med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (SFS 1998:808) området som naturreservat.

Naturreservatets namn skall vara Håvesta ekhage.

Bilagor:

1. Beslutskarta
2. Hur man överklagar
3. Sändlista
4. Skötselplan

För att trygga ändamålet med reservatet förordnar länsstyrelsen med stöd av miljöbalken, att nedan angivna föreskrifter (samt bestämmelser om förvaltningen) skall gälla beträffande området

Föreskrifter enligt 7 kap. 30 §, miljöbalken (1998:808), om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

1. göra åverkan på markytan
2. störa djurlivet
3. plocka blommor, vedlevande lavar eller svampar, eller på annat sätt genom plockning eller uppgrävning skada växtligheten
4. göra upp eld
5. tälta

6. på ett störande sätt använda radio, bandspelare eller cd-spelare
7. framföra motordrivet fordon eller
8. anbringa tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning
9. anordna snitslade spår

Utän länsstyrelsens tillstånd är det vidare förbjudet att insamla insekter eller andra ryggradslösa djur

Ovanstående bestämmelser skall inte utgöra hinder för utförandet av miljöövervakning eller naturinventering beställd eller godkänd av länsstyrelsen.

Enligt 7 kap. 30 § miljöbalken gäller föreskrifterna omedelbart, även om de överklagas.

Inskränkning av och intrång i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet enligt 7 kap. 5 och 6 §§ miljöbalken

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

1. bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi, yt- eller dräneringsförhållanden.
2. anordna upplag
3. anlägga väg eller ny stig
4. dra fram ny mark- eller luftledning
5. uppföra byggnad eller annan anläggning
6. utföra avverkning eller röjning annat än vad som framgår av fastställd skötselplan
7. stödutfodra betesdjur annat än vid extrema situationer (för undvikande av spridning av nässlor och andra oönskade ruderalväxter)
8. gödsla och använda kemiska bekämpningsmedel på naturbetesmark

Ovanstående bestämmelser skall ej utgöra hinder för skötselåtgärder enligt fastställd skötselplan.

De skall ej heller utgöra hinder för underhåll av den högspänningsledning som genomkorsar området. Inför planerade underhållsåtgärder skall dock

samråd ske med länsstyrelsen för att minska risken för skador på naturmiljön och på fornlämningar.

Förbudet enligt punkten 7 gäller ej vid extrema situationer i samband med in- och utställning i enlighet med bestämmelser i åtgärdsplan för EU-s miljöstöd.

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att de åtgärder vidtages inom området som framgår av den till detta beslut fogade skötselplanen.

Föreskrifterna ovan, gällande allmänheten, gäller även markägare och innehavare av särskild rätt i den mån pågående markanvändning därigenom inte avsevärt försvåras.

Förvaltning

1. Syftet med skötseln av reservatet skall vara att genom lämplig hävd slå vakt om och främja den biologiska mångfalden knuten till mellansvensk, betad ekhage samtidigt som områdets fasta fornlämningar skyddas och exponeras.
2. Länsstyrelsen beslutar vad som skall gälla om vården av reservatet genom att fastställa den till beslutet fogade skötselplanen, daterad 2001.03.22 .
3. Utmärkning av reservatet skall ske i enlighet med naturvårdsverkets anvisningar (SIS 03 1522).
4. Förvaltare är länsstyrelsen

Reservatets syfte

Det primära ändamålet med reservatet är att bevara och hävda en av åldriga ekar präglad landskapstyp med dess rika flora och fauna. De artgrupper som särskilt avses är till gamla ekar knutna lavar, svampar och skalbaggar (bl a läderbagge). Samtidigt skall områdets fornlämningsbestånd bevaras och tydliggöras.

BESLUT
2001-04-20

Dnr: 231-02342-2000

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Ärendets beredning

År 1973 inventerade länsstyrelsen drumlinområdet på slätten i Västernärke och utarbetade förslag till skyddsåtgärder för området. I den fysiska riksplaneringen utpekades området som riksintresse för naturvård och kulturmiljövård och genom beslut 1980 genomfördes en samrådspålit för olika slag av husbehovstakter och för ändringar i bebyggelsen.

År 1996 tog länsstyrelsen initiativ till en inventering av skalbaggsfaunan i eklandskapet i Hackvad vilken utfördes av Nicklas Jansson. Som en följd av det fynd av läderbagge som då gjordes kom området att inkluderas i EU-s Life läderbaggeprojekt år 1997. Samma år inkluderades området även i EU-s nätverk av skyddade områden, Natura 2000. Länsstyrelsen har vidare under år 2000 låtit inventera lavfloran i området.

Efter förhandlingar med markägarna har under början av år 2001 avtal slutits om förutsättningarna för bildande av naturreservat, områdets restaurering och framtida skötsel.

Därefter har länsstyrelsen remitterat förslag till skötselplan och föreskrifter för reservatet till berörda instanser vilka alla tillstyrkt reservatbildningen utom Vattenfall Regionnät AB vars synpunkt om skötseln av högspänningsledningen som övertvårar det förslagna reservatet har tillgodosetts med nuvarande skrivning.

Beskrivning av området

Håvesta ekhage ingår i det för natur och kulturmiljövården riksintressanta drumlinlandskapet på slätten kring Hackvad. Drumlinerna utgörs av moränhöjder utsträckta i nord-sydlig riktning vilka bildats av den senaste landisens rörelse över landskapet. Håvesta ekhage har sedan länge nyttjats som betesmark och är beväxt med ett glest ekbestånd.

I anslutning till de gamla ekarna i Hackvads eklandskap lever ett sällsynt reliktsamhälle av främst skalbaggar som en kvarleva från varmetidens

vidsträckta ekskogar. En av de sällsyntaste av dessa är den c:a 3 cm långa läderbaggen som gett namn åt EU-s Life läderbagge projekt och motiverat att objektet kommit med i detta. Arten är mycket krävande, dominerar ofta djursamhället inne i de innanmurkna jättekarna, och indikerar genom sin närvaro förekomsten av ett stort antal andra mycket sällsynta följearter.

De gamla ekarnas skrovliga bark och döda ved utgör miljöer för sällsynta skorplavar och vedsvampar.

I området förekommer talrika fornlämningar. Registrerade fornlämningar är nummer 27, 45, 46 och 54 i Hackvad socken, vilka utgörs av forngravfält, fornåkrar och av en hålväg. Fornlämningar med omgivande mark är skyddade enligt 2 kap. kulturminneslagen.

Reservatets benämning: Naturreservatet Håvesta ekhage

Kommun: Lekeberg

Församling: Hackvad

Fastigheter: Hackvad 2:3

Areal: 8,5 ha ekhagmark

Markägarkategori: Enskild

Lägesbeskrivning: 2 km NNV Hackvad kyrka. X 654900 Y 144900

Förvaltare: Länsstyrelsen.

Lifeobjekt: Ingår i EU-s Life läderbaggeprojekt med objektnamn Ekåsen-Bärsta

Natura 2000: Ingår i EU-s nätverk av skyddade naturområden objektnamn Ekåsen-Hackvad SE 0240056

Arter upptagna i EU-s habitatdirektiv och som påträffats i området:
Läderbagge (*Osmoderma eremita*)

Arealer i EU-s naturtypsschema: 8,5 ha utgörs av trädklädd betesmark (typ 9070)

BESLUT
2001-04-20

Dnr: 231-02342-2000

MOTIV FÖR BESLUTET

Håvesta ekhage hyser en rik biologisk mångfald i form av till gamla ekar knutna lavar, svampar och skalbaggar. Skyddet av området ingår i länsstyrelsens uppdrag från riksdag, regering och naturvårdsverk att genomföra skyddet av den biologiska mångfalden. Området ingår i EU-s nät av skyddade naturområden, Natura 2000. Det ingår dessutom i EU-s Life läderbaggeprojekt samt är av riksintresse för såväl naturvård och kulturmiljövård.

Naturvärdena i nu aktuellt område är sådana att de kräver omfattande skydd för att bevaras. Detta skydd kan endast tillgodoses genom bildande av naturreservat eller nationalpark. Området har inte sådana egenskaper att de motiverar ett skydd som nationalpark. Området bör därför avsättas som naturreservat.

Detta beslut kan överklagas, se bilaga.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Gerd Engman jämte ledamöterna Raul Björk, Erik Johansson, Ola Karlsson, Sonja Cederlöf, Karl-Erik Persson, Lennart Eliasson, Bo Rudolfsson, Helena Vilhelmsson, Robert Mörk samt Tarja Rossi Nordling.

I den slutliga handläggningen av ärendet deltog även tf naturvårdsdirektören Olle Karlsson, avdelningsdirektören Per Olov Führ, länsantikvarien Olle Lindquist, länsassessorn Christina Hjulström samt föredraganden avdelningsdirektören Sture Marklund.

Gerd Engman

Sture Marklund

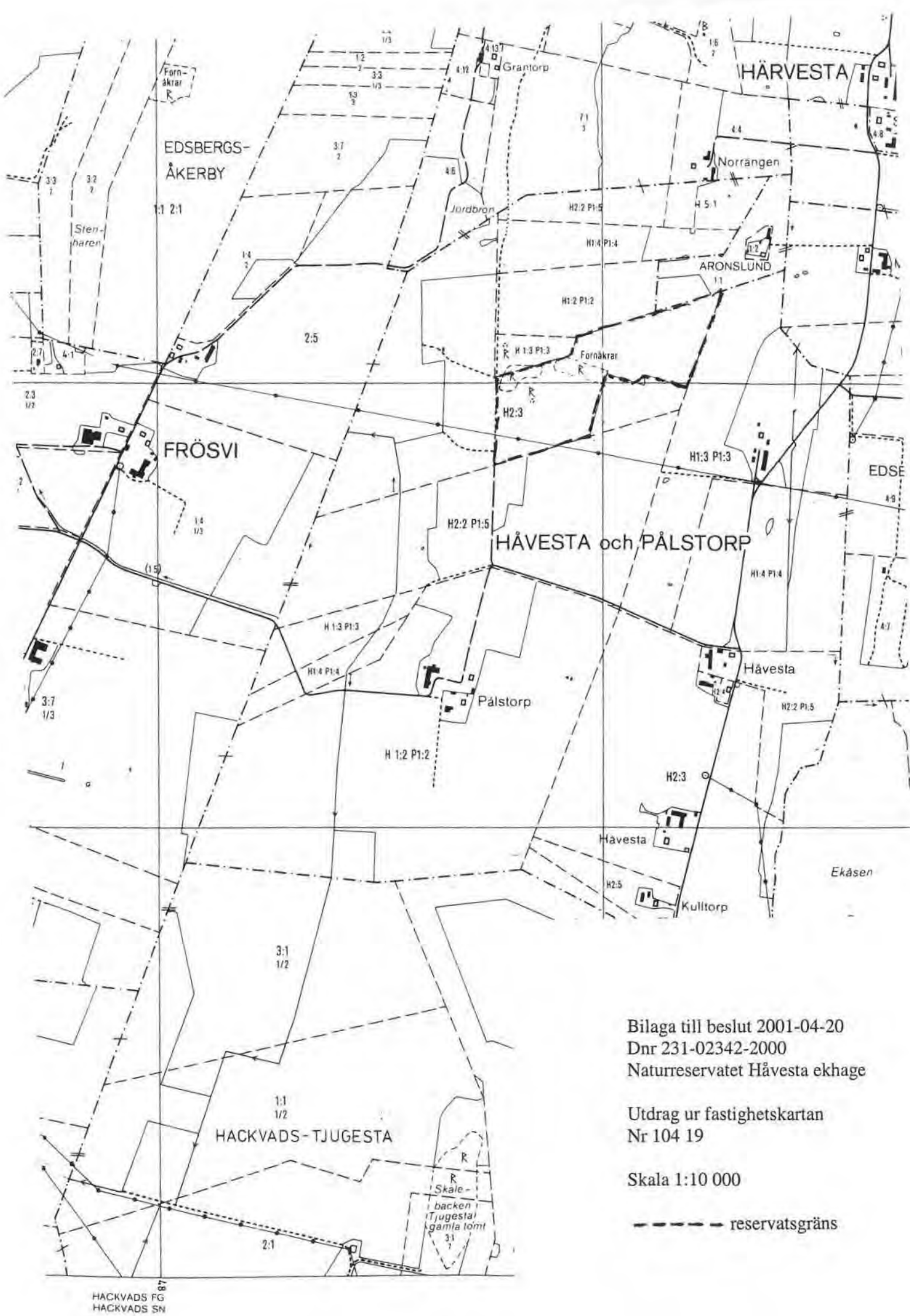
HUR MAN ÖVERKLAGAR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Om Ni vill överklaga detta beslut skall Ni skriva till länsstyrelsen. Tala om i brevet vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange beslutets diarienummer. Tala också om vilken ändring i beslutet Ni vill ha.

Länsstyrelsen måste ha fått överklagandet inom tre veckor från den dag Ni fick del av beslutet, annars kan överklagandet inte prövas.

Om länsstyrelsen inte själv ändrar beslutet på det sätt Ni begärt sänder länsstyrelsen överklagandet vidare till regeringen (miljödepartementet).

Om Ni vill ha ytterligare upplysningar kan Ni vända Er till länsstyrelsen, tel 019-19 30 00.

Bilaga till beslut 2001-04-20
 Dnr 231-02342-2000
 Naturreseptatet Håvesta ekhage

Utdrag ur fastighetskartan
 Nr 104 19

Skala 1:10 000

----- reservatsgräns

Sändlista har ej scannats

Bildande av naturreservatet Håvesta ekhage.

Allmän beskrivning med föreskrifter och bestämmelser

1. Administrativa data
2. Föreskrifter samt syftet med reservatet
3. Översiktlig beskrivning av bef. förhållanden

Skötselplan

1. Allmän målsättning
2. Disp och skötsel av mark och vatten
3. Anordningar för rekreation och friluftsliv
4. Tillsyn
5. Uppföljning
6. Finansiering av förvaltningen
7. Karta i skala 1:5 000

ALLMÄN BESKRIVNING**1. ADMINISTRATIVA DATA**

Skyddsform	Naturresevat
Objektnummer	18 02 095
Beslutsdatum	2001.04.20
Kommun	Lekeberg
Registerområde	Hackvad
Läge	2 km NNV Hackvad kyrka
Area	8,5 ha ekhagmark
Markägare	Enskild
Naturvårdsförvaltare	Länsstyrelsen
Natura 2000	Ingår i EU-s nätverk av skyddade naturområden med objektnamn Ekåsen-Hackvad och nummer SE 0240056
Lifeobjekt	Ingår i EU-s Life läderbaggeprojekt med objektnamn Ekåsen-Bärsta

Arealer i EU-s naturtypsschema

8,5 ha utgörs av trädklädd betesmark (typ 9070)

2. FÖRESKRIFTER, BESTÄMMELSER SAMT SYFTET MED RESERVATET

För att trygga ändamålet med reservatet förordnar länsstyrelsen med stöd av miljöbalken, att nedan angivna föreskrifter (samt bestämmelser om förvaltningen) skall gälla beträffande området

Föreskrifter enligt 7 kap. 30 §, miljöbalken (1998:808), om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

1. göra åverkan på markytan
2. störa djurlivet
3. plocka blommor, vedlevande lavar eller svampar, eller på annat sätt genom plockning eller uppgrävning skada växtligheten
4. göra upp eld
5. tälta
6. på ett störande sätt använda radio, bandspelare eller cd-spelare
7. framföra motordrivet fordon eller cykla
8. anbringa tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning
9. anordna snitslade spår

Utan länsstyrelsens tillstånd är det vidare förbjudet att insamla insekter eller andra ryggradslösa djur

Ovanstående bestämmelser skall inte utgöra hinder för utförandet av miljöövervakning eller naturinventering beställd eller godkänd av länsstyrelsen.

Enligt 7 kap. 30 § miljöbalken gäller föreskrifterna omedelbart, även om de överklagas.

Inskränkning av och intrång i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet enligt 7 kap. 5 och 6 §§ miljöbalken

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar skall förbud gälla att

1. bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar områdets topografi, yt- eller dräneringsförhållanden.
2. anordna upplag
3. anlägga väg eller ny stig
4. dra fram ny mark- eller luftledning
5. uppföra byggnad eller annan anläggning
6. utföra avverkning eller röjning annat än vad som framgår av fastställd skötselplan
7. stödutfodra betesdjur annat än vid extrema situationer (för undvikande av spridning av nässlor och andra oönskade ruderalväxter)
8. gödsla och använda kemiska bekämpningsmedel på naturbetesmark

Ovanstående bestämmelser skall ej utgöra hinder för skötselåtgärder enligt fastställd skötselplan.

De skall ej heller utgöra hinder för underhåll av den högspänningsledning som genomkorsar området. Inför planerade underhållsåtgärder skall dock samråd ske med länsstyrelsen för att minska risken för skador på naturmiljön och på fornlämningar.

Förbudet enligt punkten 7 gäller ej vid extrema situationer i samband med in- och utställning i enlighet med bestämmelser i åtgärdsplan för EU-s miljöstöd.

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att de åtgärder vidtages inom området som framgår av den till detta beslut fogade skötselplanen.

Föreskrifterna ovan, gällande allmänheten, gäller även markägare och innehavare av särskild rätt i den mån pågående markanvändning därigenom inte avsevärt försvåras.

Förvaltning

1. Syftet med skötseln av reservatet skall vara att genom lämplig hävd slå vakt om och främja den biologiska mångfalden knuten till mellansvensk, betad ekhage samtidigt som områdets fasta fornlämningar skyddas och exponeras.

2. Länsstyrelsen beslutar vad som skall gälla om vården av reservatet genom att fastställa den till beslutet fogade skötselplanen, daterad 2001.03.22 .
3. Utmärkning av reservatet skall ske i enlighet med naturvårdsverkets anvisningar (SIS 03 1522).
4. Förvaltare är länsstyrelsen

Reservatets syfte

Det primära ändamålet med reservatet är att bevara och hävda en av åldriga ekar präglad landskapstyp med dess rika flora och fauna. De artgrupper som särskilt avses är till gamla ekar knutna lavar, svampar och skalbaggar (bl a läderbagge). Samtidigt skall områdets fornlämningsbestånd bevaras och tydliggöras.

3. ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLAN- DEN

3.1 Naturförhållanden

Håvesta ekhage ingår i det för natur och kulturmiljövården riksintressanta drumlinlandskapet på slätten kring Hackvad. Drumlinerna utgörs av moränhöjder utsträckta i nord-sydlig riktning vilka bildats av den senaste landisens rörelse över landskapet. Håvesta ekhage har sedan länge nyttjats som betesmark och är beväxt med ett glest ekbestånd.

I anslutning till de gamla ekarna i Hackvads eklandskap lever en sällsynt relik fauna av främst skalbaggar som en kvarleva från varmetidens vidsträckta ekskogar. En av de sällsyntaste av dessa är den c:a 3 cm långa läderbaggen som gett namn åt EU-s Life läderbagge projekt och motiverat att objektet kommit med i detta. Arten är mycket krävande, dominerar ofta djursamhället inne i de innanmurkna jätteekarna, och indikerar genom sin närvaro förekomsten av ett stort antal andra mycket sällsynta följearter.

De gamla ekarnas skrovliga bark och döda ved utgör miljöer för sällsynta skorplavar och vedsvampar.

3.2 Fornlämningar

I området förekommer talrika fornlämningar. Registrerade fornlämningar är nummer 27, 45, 46 och 54 i Hackvad socken, vilka utgörs av forngravfält, fornåkrar och av en hålväg. Fornlämningar med omgivande mark är skyddade enligt 2 kap. kulturminneslagen (lag (1988:950) om kulturminnen mm.)

3.3 Bakgrund om eken

3.3.1 Det evolutionära perspektivet

Eken har i likhet med andra levande organismer en obruten historia från livets uppkomst på vår jord för c:a 3,5 miljarder år sedan. Livets utveckling skedde under de första årmiljarderna i huvudsak på det cellulära planet, uppbyggnaden av de komplexa enheter som celler utgör och som utgör byggstenarna för allt högre differentierat liv. För c:a 570 miljoner år sedan skedde ett språng i livets utveckling och en mängd olika grupper av livsformer uppstod. Under devon för c:a 400 miljoner år sedan hade livsprocesserna i havet gett atmosfären sådana egenskaper att den kunde skydda livet för den dödliga, kosmiska strålningen och därmed möjliggjorde livets etablering på land. Det livsskyddande ozonskiktet hade hunnit utvecklas, det skikt som i dessa dagar i en hast hotas genom människans miljöpåverkan.

Under karbon utvecklades stora skogar av ormbunksväxter och när vi kommer fram till kritperioden för c:a 120 miljoner år sedan utvecklades gömfröiga växter och därmed var grundkonstruktionen för ekläktet klar. Efter något 10-tal miljoner år hade betydande skogar av gömfröiga växter hunnit utvecklas och jättedinosaurier knäckte trädstammar och åt av grenar och trädkronor. Insekter hade utvecklats tidigt och en uppsjö av olika arter hjälpte ekarna med pollinering, och nedbrytning av dött organogeniskt material men som också attackerade friska blad, grenar och stammar. Eld, översvämningar, torka och klimatförändringar krävde kontinuerlig anpassning för överlevnad.

Från c:a 65 miljoner år sedan finns med säkerhet ekläktet dokumenterat i form av fossil. Det har sedan förgrenats och finns i dagläget uppdelat på 450 arter med en utbredning på norra halvklotet. Vår ekart, *Quercus robur*, har således en obruten historia bakåt i tiden i 3,5 miljarder år varunder dess genetiska konstitution under evolutionens gång successivt anpassats till miljöns förändringar för att möjliggöra överlevnad. Jättedinosaurierna dog ut i en global katastrof för c:a 65 miljoner år sedan och efterträddes av däggdjur och fåglar. Däggdjuren utvecklades raskt och fyllde olika ekologiska nischer. De jättestora växtätarna bland dinosaurierna ersattes av bl a elefantdjur och noshörningar. Under kvartärperioden, de senaste två årmiljonerna, fanns flera arter av såväl elefanter som noshörningar i Europa och den stora skogselefanten som var mycket talrik utövade en mycket stark påverkan på ekskogarna.

Sammanfattningsvis har eken genom evolutionstrycket erhållit grov bark som motstår bränder och bete, en grov stamkonstruktion som motstår knäckning och omkullvältning av stora växtätare, hård, besk och osmaklig ved samt en anpassning till ett halvöppet landskap där gammalekarna överlevt bränder och hårt trädbete. Vid sådan friställning har ekarna stor

förmåga att nybilda kronan genom bildning av adventivskott. Ekens höga levnadsålder får också ses som en följdriktig anpassning till evolutionstrycket

3.3.2 Ekens invandringshistoriska perspektiv

Efter den senaste istiden vidtog en markant och snabb klimatförbättring. Den tjocka och tunga landisen avsmälte i rask takt och isranden låg i Örebrotrakten för c:a 10 000 år sedan. Landmassan hade tryckts ner av den kilometertjocka landisens väldiga tyngd och havsytan låg mer än 150 m högre än för närvarande. Landytan höjdes dock snart, snabbt i början och sedan i avtagande takt.

Vegetation började snart invandra på de avsmälta landytorna. I början var det köldhärdig tundravegetation som nyttjade den jungfruliga marken, men snart började björkar och tallar bilda glesa skogar. Efter ett par tusen år hade klimatet ytterligare förbättrats och värmetiden inletts med utveckling av väldiga ekdominerade ädellövskogar. Denna skogstyp dominerade helt i Mellansverige och var vanlig också långt norrut efter Norrlandskusten. Värmetiden varade i över 5000 år och under denna tid invandrade hela det spektrum av arter som på olika sätt är knutna till ekar och andra ädellövträd.

Vegetationshistorien finns dokumenterad i form av pollenavlagringar i myrar och sjöar och kan genom analyser ge god vägledning om de olika växtarternas relativa frekvens i omgivningarna. Bl a från Vibysjön finns en sådan analys utförd som tydligt visar på den kontinuitet som eklandskapet i den trakten uppvisat allt sedan värmetidens början.

3.3.3 Det kulturhistoriska perspektivet

Människor har bott i Europa under de senaste 200 000 åren. Fram till för c:a 35 000 år sedan dominerade Neandertalmänniskor och från c:a 40 000 år sedan uppträder moderna människor hörande till Cro Magnon kulturen. De levde av jakt och samlande, var fåtaliga och påverkade vegetationen indirekt genom sitt jakttryck på megafaunan och sannolikt direkt genom att eld kan ha nyttjats vid jakt. Sammantaget var dock påverkan sannolikt försumbar.

Först när människorna började bli bofasta, skaffa husdjur och odla marken blir miljöpåverkan påtaglig. I våra trakter skedde detta under bondestenålder för c:a 5 500 år sedan. Åkrarna var länge av mycket obetydlig utbredning men röjningsverksamheten för att skaffa betesmarker för den åretrunt ute betande boskapen var av och till betydande. Fragmenteringen av eklandskapet hade därmed inletts.

Klimatet försämrades dessutom sakta för att för 2500 år sedan drastiskt försämrades. Järnålderns "fimbulvinter" inträdde. Kreaturen måste börja stallas för vintern och vinterfoder därmed anskaffas. Hamlingslandskapet uppstod och slåtterytor måste stänglas in. Klimatet trängde också tillbaka eklandskapet till varma lägen på goda jordar och barrskogarna trängde fram

på de allt surare och mer urlakade moränjordarna på höjdlägena. Från 500-talet e Kr och framöver ökade befolkningen, expanderade odlingen och ytterligare tryck på eklandskapet uppstod med en fortlöpande fragmentering som följd.

Som en motvikt till en fullständig utarmning fanns dock några krafter som är värda att notera. Befolkningen i våra trakter och i hela det germanska området hade sedan gammalt en speciell relation till gamla ekar. Många av dessa ansågs vara heliga och behandlades med stor vördnad. Många kvarlevande jätteekar finns därför belägna i anslutning till forngravfält och till orter med namn som vi och hov och som anknyter till gamla kultplatser.

Statsmakten har också genom lagstiftning tidigt velat slå vakt om ek tillgången framförallt som en strategisk tillgång till ekvirke för flottans behov. Magnus Eriksson reglerar bl a detta i sin allmänna landslag och Gustav Wasa förstärker skyddet och gör ekarna till sk regale, kronans egendom. I samband med stormaktstidens herrgårdsutveckling fick också ekarna status som en maktsymbol och eklandskapet kring dessa fick en renässans. Plantering och sådd av ekar skedde och på frälsets marker gällde inte kronans anspråk på ekarna. Detta har medfört att i dagsläget ekförekomsterna i Mellansverige nästan enbart överlevt i herrgårdslandskapet.

Också för bönderna fanns en nytta i de gamla ekarna genom deras pollonproduktion och yngre träd kunde nyttjas för gärdslen och byggnadsändamål även om träet var hårt och tungbearbetat.

År 1793 inventerades ekbeståndet i länet av översten af Borneman i samband med den stora ekskogsbesiktningen och då uppskattades det i Håvesta finnas 74 st krumekar, 90 st rättimmersekar och 11 st tillväxande ekar vilka stämplats och fridlysts. När kronans regale avskaffades under 1800-talet försåldes kronans ekar och en mycket stor avtappning av gamla ekar drabbade då vårt landskap. I Håvesta försåldes t ex år 1812 50 st vrakekar, dvs gamla innanruttna jätteekar "för wedbrand" och ekskogen sades vara "grof och vacker ganska illa hanterad". År 1833 försåldes därefter till bönderna i byn "fri dispositionsrätt öfver Ekskogen å de i Protocollet uptagne Kronoskattehemman". I 1800-talets fattigsverige där Kristendomen dessutom sopat bort gamla tabun som skyddat ekåldringar, blev resultatet av denna process förödande för ekbeståndet på skattejorden. I Viby-Hackvadamrådet med sina omfattande herrgårdsägor kunde dock på dessa kontinuiteten av gamla ekar bibehållas och under 1900-talet har dessutom en restaurering av en del av bondemarkernas ekbestånd skett.

3.3.4 Ekarna och den biologiska mångfalden

Som ovan framgått har den biologiska mångfald som är knuten till förekomsten av gamla ekar en mycket lång evolution bakom sig och en tidrymd av 60-100 miljoner år av ömsesidig anpassning. Denna artstock invandrade till Mellansverige i samband med värmetidens gynnsamma klimatförhållanden då skogslandskapet utan kontinuitetsbrott underlättade en effektiv artspridning.

I samband med kulturlandskapets framväxt i kombination med sämre klimatförhållanden fragmenterades och utarmades eklandskapet, spridningsvägarna för dess artinnehåll avskars och spridningsmöjligheterna försvårades. De fragmenterade populationerna blev små och isolerade och löpte allt större risk för utplåning av olika slumpfaktorer.

Kulturlandskapets framväxt var dock inte enbart av ondo för den biologiska mångfalden. Det öppna betes- och slåtterlandskap där gammalekar ofta ingick som viktiga inslag innebar att dessa fick växa fritt och ljusst och därmed få låg kronansättning, grov stam och uppnå hög ålder. Det exponerade läget gav solljuset möjlighet att tränga ned till stammens nedre del och därmed ge de termiska egenskaper som blev alltmer viktiga för många ekbundna insektarters överlevnad i ett allt kärmare klimat.

Dessutom innebar den stora utvidgningen av betes- och slåttermarker att den ört- och gräsflora som är knuten till dessa fick bättre möjligheter att invandra och etablera livskraftiga stammar. Med dessa kunde också hela den uppsjö av fjärilar, skalbaggar m fl arter som är bundna till denna flora invandra.

Genom åkerbrukets framväxt under de senaste två seklen, ängens och betesmarkens starka tillbakagång, har dock också denna biologiska mångfald drabbats av samma fragmenteringshot som tidigare drabbat eklandskapet.

3.3.5 Jätteekar

Eken kan nå en aktningvärd storlek och ålder. Jätteeken vid Domarbacken på Ekåsen c:a 1,5 km O om reservatet är 700 cm i omkrets vid brösthöjd och troligen länets näst största ek. Den största är Klockeken vid Irvingsholm söder om Tysslingen vilken är 780 cm i omkrets vid brösthöjd. Båda dessa bjässar är sannolikt i 500-årsåldern. Landets grövsta och sannolikt äldsta ek är Rumskullaeken vid Norra Kvill i östra Småland. Den är 13 m i omkrets vid brösthöjd och dess ålder har uppskattats till drygt tusen år. Ännu större ekar än denna har åtminstone funnit söderut på Kontinenten där en uppgift på en gammal rese lyder på 20,4 m i omkrets och en ålder på kanske 2000 år.

3.4 Tillgänglighet

Området ligger c:a 2 km NNV Hackvad kyrka och nås från Fjugesta i norr eller Viby i söder.

SKÖTSELPLAN

1. ALLMÄN MÅLSÄTTNING

Målsättningen skall vara att bevara och hävda områdets ekhage och därvid i synnerhet slå vakt om den biologiska mångfald som är knuten till åldriga ekar och andra ädellövträd.

2. DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

2.1 Allmän målsättning för mark- och vegetationsvård

Den biologiska mångfalden i eklandskapet skall bevaras genom att ge området sådan hävd att kontinuitet i förekomst av gamla ekar och andra lövträd uppnås. Genom naturvårdsrestaureringar och beteshävd skall en lämplig öppenhet i hagmarkslandskapet skapas och bibehållas så att ljuskrävande betesflora samt lavflora gynnas samtidigt som solvärme kan gynna värmekrävande inslag i insektsfaunan. Detaljer för restaureringsarbetet framgår av avtal och förutsättes följas.

2.2 Hävd av området

Följande principer skall gälla för hävden:

Betet

Bete skall bedrivas i hela reservatet. Betesintensiteten skall vara tillräckligt hög för att hålla tillbaka slyuppväxt samt att hålla gräs och örter låga. Skador genom tramp och barknag skall i möjligaste mån undvikas genom lämpligt val av betesdjur och betestider. Som betesdjur skall i första hand nötkreatur och får väljas. Hästar får dock ingå i betet så länge som inga mer omfattande barknag- eller trampskador uppstår. För att minska risken för skador på träd, buskar och markvegetation får bete påbörjas tidigast 1 maj och skall för nötkreatur och hästar vara avslutat före höstens ollonfall och för får före 1 november.

Tillskottsutfodring av betesdjur får ej ske i reservatet eftersom det medför en näringsanrikning som missgynnar hävdgynnade växter och leder till spridning av nässlor och andra oönskade ruderväxter. Kemiska bekämpningsmedel mot oönskad vegetation får ej heller nyttjas.

Reservatets insektsfauna är mycket värdefull och skyddsvärd. Vid preventiv skyddsbehandling av betesdjuren skall därför viss försiktighet råda. Vedertagna metoder får dock i allmänhet användas, men preparat innehållande ivermectin (t ex ivomec) skall ej användas eftersom de är starkt giftiga och svårnedbrytbara.

Ei- eller taggträdsstängsel skall inhägna naturreservatet. Vid eventuellt utbyte av gammalt stängsel skall om möjligt gamla ekstolpar kvarlämnas. Dessa utgör viktiga livsmiljöer för skorplavar och vissa insektsarter.

För underlättande av nyetablering av ekar kan periodvis ett antal miniområden om 3-4 m² instängslas och betesfredas för en period av c:a 15 år.

Nödvändiga arrangemang för bevattning av betesdjuren får vidtagas. Bevattningsanordningarna skall utföras så att vattenhygien befrämjas och trampskador på marken minimeras.

Ekhävden

En stor del av områdets kvaliteter inom den biologiska mångfalden är knuten till reservatets ekbestånd och i första hand till det åldriga beståndet som består av grovbarkiga, delvis barkfallna, innanmurkna gammalekar, vilka vuxit upp i ett glest ekbeteslandskap och därför bildat låga och brett ansatta kronor.

För att vidmakthålla kontinuiteten av gamla ekar är det väsentligt att skötseln av reservatet resulterar i gynnsamma ljusförhållanden för de ännu levande gammalekarna så att deras livscykel kan förlängas så långt det är möjligt. Samtidigt måste nya generationer hela tiden tillskapas så att dessa kan ta vid när det äldsta ekbeståndet successivt dör undan. Solbelysta ekstammar är också viktiga för att ge det gynnsamma mikroklimat som mycket av den till gammalekarna knutna reliktfunan kräver.

Åtgärder för att möjliggöra för nya ekgenerationer att ta vid måste också vidtagas. Jfr ovan under betet samt uppföljningsavsnittet.

Hävden av övriga träd

Reservatet kan som inslag i ekbeståndet även hysa andra lövträdsarter bl a lind, lönn, ask, alm, fågelbär, vildapel, hägg, oxel, rönn, säl, asp och björk. Många arter av bl a lavar och insekter är direkt beroende av dessa värdträd och många av de eklevande insekterna är beroende av dessa trädets blommor som pollen och nektarproducenter. Arternas olika blomningstider medför att de på ett väsentligt sätt kompletterar varandra tidsmässigt i födoerbjudandet. Här förekommer således ett samspel som det är väsentligt beakta och försöka optimera. Vid dessa trädets åldrande angrips de av vednedbrytande svampar som delvis är artegna men som också kan ha ett brett värdregister. I anslutning till dessa svampar lever ett betydande antal av naturskogens insekter. Det är således viktigt att också dessa svampars substratbehov tillgodoses.

På samma sätt som för ekarna är det väsentligt att försäkra sig om en kontinuitet i förekomsten av de olika ingående lövträdsarterna.

Hävden av buskar

Blommande buskar av skilda arter men i synnerhet hägg, hagtorn, säl och nypon skall sparas i lämplig mängd i samband med restaureringen. Aktiva åtgärder för etablering av lämpliga buskage av framförallt hagtorn bör långsiktigt utvärderas.

Hasselbestånd ingår som en naturlig del i ekhaglandskapet. De producerar nötter viktiga för fåglar och gnagare och ger skydd åt faunan. Hasselrunnorna kan dock skugga marken för mycket för att möjliggöra markvegetation och grässvåletablering. Gamla hasselrunnor ger miljöer för lavar och vednedbrytande svampar liksom för vissa skalbaggsarter och andra insekter. Bortstädning och utgallring av äldre stammar är därför olämplig

när man vill gynna den biologiska mångfalden. Ifall runnorna framdeles tätar kan en utglesning ske med beaktande av dessa värden.

Brynen och slutenheten

Som nämnts ovan gynnas mycket av den till ekar bundna skalbaggsfaunan av relativt öppna ekbetesmarker som tillåter solvärmens tränga ned. Samtidigt är det viktigt att vissa partier får en högre slutenhet och att vindgenomströmningen minimeras för att många av de sällsynta lavarna skall gynnas och det samma gäller fjärilsfaunan. Områdets kantzoner bör därför ges en vindbrytande struktur och slutenheten i trädbestånden i övrigt varierar. Även vid utformandet av buskbeståndet bör detta beaktas

Den döda veden

För att vidmakthålla och gynna den biologiska mångfald som är knuten till ekhagarna är det viktigt att tillgången till och kontinuiteten av död ved upprätthålls. En grundtes för att nå dithän är naturligtvis att tillåta att träden får åldras och vid sin slutliga död får lämnas kvar för ekhagarnas spektrum av vednedbrytande svamp- och insektsarter. Det är således fundamentalt att låta högstubbar stå kvar, omkullfallna träd ligga kvar samt låta grova, nedfallna grenar ligga kvar.

I det färdigrestaurerade landskapet skall slutenheten vara sådan att skötselproblem för betesdriften normalt ej skall behöva uppstå på dessa skötselprinciper. I den mån stängsel eller fornlämningar påverkas kan dock en kort förflyttning av vedmaterialet ske. I undantagsfall kan dock om mycket vidkronade träd fallit grenverket beskäras, vid diametrar understigande 15 cm. Det klene kvistmaterialet kan därefter bortföras. Förflyttning av ved och kvistmaterialet kan också ske från värdefulla betesytor till partier med sämre betesproduktion. Denna rensning skall i så fall ske så snart som möjligt efter att det ifrågavarande trädet fallit för att kvistarna ej skall fungera som en fälla för faunan och ett borttagande medföra ett hot mot den biologiska mångfalden. Som riktpunkt skall gälla att träd som faller under hösten eller vintern skall kvistrensas med bortförande av kvistmaterialet senast den 15 mars följande vår.

Befintliga lågor och högstubbar skall vid restaureringsarbetena i möjligaste mån skyddas från sönderkörning och omkullvältning. De skall givetvis kvarlämnas och ej bortstädas.

Hävden av fornlämningar

Naturreseptatet hyser i anslutning till huvuddrumlinen i väster omfattande fasta fornlämningar i form av forngravar, fornåkrar och en hålväg. Dessa fasta fornlämningar skall genom skötseln göras väl synliga. Gravhögar skall i största möjliga mån befrias från buskage och träd. Vid skötselåtgärder t ex vid stängselarbeten och vid transporter i området skall största möjliga hänsyn tas till de fasta fornlämningarnas skyddsbehov så att skador ej uppstår.

Fågelholkar

Ekhagarna hyser en mängd naturliga trädhåligheter skapande bomöjligheter för allt från kattugglor, skogsduvor och kajor till mesar. Behov av ytterligare holkar föreligger därför ej och holkar skall därför ej uppsättas.

2.3 Jakt

Jakt förutsättes kunna fortgå som tidigare. Viltutfordring får dock ej ske på naturbetesmarken på grund av risken för näringsanrikning vilken hotar floran.

3. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

Reservatet ligger ca 2 km NNV Hackvad kyrka. Området kan nås från Fjugesta i Norr och från Viby i söder.

Stigar, stättor, upplysningstavlor och reservatmarkeringar skall finnas enligt markering på bifogad karta. Upplysningstavlor och framtida broschyrer skall innehålla Life-logo samt information om Life-projektet. Parkeringsplats för 2 bilar skall iordningställas vid vägen i reservatets sydvästra hörn.

4. TILLSYN

Förvaltaren ansvarar för tillsynen av reservatet.

5. UPPFÖLJNING

Detaljerad plan för långsiktig träd- och buskkontinuitet skall upprättas. Uppföljning av träd- och buskdynamik i området skall därefter ske. Ekarnas vitalitet, trädslags- och åldersfördelning, betestryck mm skall beskrivas. Uppföljning av skalbaggsfauna och lavflora skall även ske och anknyta till utförda inventeringars metodik.

6. FINANSIERING AV FÖRVALTNINGEN

Bete avses ske inom ramen för EU-s miljöstöd. Brukaren svarar för att ansökan görs och villkor uppfylls.

Utmarkering av reservatet, uppsättande av stättor och informationstavlor samt anordnande av P-plats bekostas av länsstyrelsen och beräknas uppgå till 20 000 kr.

Kostnaden för den årliga skötseln och tillsynen av reservatet utöver det som sammanhänger med EU-stöden beräknas till c:a 1000 kr och skall i första hand erbjudas som uppdrag till markägaren.

För måluppföljning krävs en kostnad på c:a 60 000 kr vart 6 år. Uppföljningen blir dock beroende av den prioritering av uppföljningsobjekt som skall ske i Natura 2000 nätverket samt av tilldelade resurser.

Bilaga:

1. Skötselplanekarta

**Naturreservatet
Håvesta ekhage
Skötselplanekarta**

Utdrag ur fastighetskarta
104 19

Skala 1:5000

- Gräns för naturreservat
- P-plats
- Stätta
- Grind
- Informationsskylt